

Eene zwaar beproefde geloofsheldin.

<https://hdl.handle.net/1874/356308>

EENE ZWAAR BEPROEFDE GELOOFSELDIN.

Reeds meer dan eenmaal werd bij eene gelegenheid als deze (1) uw oog gerigt op zulke edelen uit uw geslacht, wier namen als echte vriendinnen van den Heer eene blijvende gedachtenis verdienen. De Christenvrouwen uit de Apostolische eeuw werden u als beminlijke voorgangsters en navolgenswaardige voorbeelden voorgesteld. Het beeld der voortreffelijke MONICA werd u geteekend als van eene vrouw, die in den volsten zin des woords den eernaam van ééne uit duizende dragen mag.

(1) Deze bladzijden bevatten eene Toespraak aan Bestuurderessen van het Vrouwen-hulpzendinggenootschap, gehouden 27 Februarij 1861.

Het moge u niet ongevallig wezen, zoo ik nogmaals op eene vrouw uwe aandacht vestig, minder bekend dan de genoemde Christenvrouwen en MONICA, maar evenzeer als deze een gezegend aandenken verdienende. En dat niet slechts wegens hare edele geboorte en den aanzienlijken kring, waarin zij leefde, daar zij toch de dochter eens Konings, de gemalin eens Hertogs was; ook niet alleen wegens hare naauwe betrekking op den grooten CALVIJN, aan wien zij, als haar zielzorger voor haar geestelijk leven eene groote, steeds dankbaar erkende verpligting had, maar bovenal, omdat de geschiedenis haar ons voorstelt als eene zwaar beproefde geloofsheldin, als een voorbeeld van standvastige getrouwheid onder zeer moeilijke omstandigheden aan hetgeen zij als hare levensroeping had leeren kennen. Gij bemerkt dat ik het oog heb op eene vrouw uit de dagen der gezegende Kerkhervorming. Gelijk vele vrouwen in den eersten tijd van het Christendom grooten invloed hebben geoefend op het leven van de gemeente des Heeren, zoo hebben ook vele weldadig gewerkt ten tijde der Hervorming. En onder deze ook zij op wie ik u wijzen ga. Het is, om u reeds aanstonds haren naam te

noemen, de edele, maar in vele opzigten diep ongelukkige RENÉ of RENATA van Frankrijk, Hertogin van Ferrara. Laat mij van haar u verhalen, gij zult haar met mij lief krijgen. En bedrieg ik mij niet geheel, dan zal de eenvoudige mededeeling van hare levensgeschiedenis bij vernieuwing uwen ijver aanvuren in de heilige zaak welke bevordering en ondersteuning ook gij als een deel uwer roeping hebt leeren erkennen.

Naar het zuiden van ons werelddeel, naar het land waarop in onze dagen veler blikken gerigt zijn, naar Italië verplaatsen wij ons met onze verbeelding. Ook dáár, waar thans in vele opzigten nacht en ellende heerschen, ook dáár was in de 16de eeuw de beweging doorgedrongen, die in Duitschland aangevangen en regtstreeks tegen den Roomschen Stoel gerigt was. De schriften der hervormers, spoedig in het Italiaansch overgebracht, werden daar met gretigheid gelezen, vooral door de beschaafden en geleerden. En in vele steden, zooals in Napels, Venetië, Lucca en Modena vormden zich vereenigingen, die met groote belangstelling gade sloegen, wat aan de andere zijde der Alpen alle geesten bezig hield. Onder de genoemde steden moet in de eerste

plaats Ferrara geteld worden. Beroemd door hare Hoogeschool en schoon gelegen in het noorden van den Kerkelijken Staat, aan de rivier de Po, wier boorden door talrijke villaas verfraaid waren, was deze stad te dier tijd het middelpunt der Italiaansche beschaving. Te midden van prachtige luthoven verhief zich daar een vorstelijk paleis dat voor dichters, geleerden en kunstenaars immer open stond en hun tot eene aangename verblijfplaats verstrekke; het paleis namelijk van HERCULES II VAN ESTE, Hertog van Ferrara en Modena. Maar was dit hof reeds sedert lang vermaard door de beoefening en bescherming van wetenschap en dichtkunde, het was het thans, onder de regering van genoemden Hertog niet minder, als geopend toevlugtsoord voor allen, die elders om hun geloof vervolgd werden. Eene vrouw, niet met uiterlijke schoonheid begaafd, maar edel, innemend van manieren, fijn beschaafd, de Fransche taal even als de Italiaansche met gelijke vaardigheid sprekende, bedreven in de Grieksche en Romeinsche klassieke schrijvers, de liefde en bewondering tot zich trekkende van allen die tot haar naderden, betoonde zich aan dit hof de vriendin van het Evangelie, en de beschermster van allen, die

om de vrije belijdenis van dat Evangelie leden en verdrukt werden. Het was de gebiedster van het paleis, RENATA, gemalin van Hertog HERCULES II.

Zij was de dochter van LODEWIJK XII van Frankrijk en ANNA van Bretagne, en geboren den 25sten October 1510 op het kasteel te Blois, waar hare moeder drie jaren later overleed. De deugden dier voortreffelijke moeder waren bij haar vereenigd met de goedheid van haren vader. De laatste had haar zijne bekende antipapistische vrije denkwijze als ingescherpt. Aan het hof der edele MARGARETHA van Navarre, — wier zinnebeeld een goudsbloem was, die hare bladen naar de zon toekeert, met het omschrift: ik zoek de hemelsche dingen, — was zij met de Hervormde leer bekend geworden. Door verschillende geleerden, die gedurig dat hof bezochten, een LEFÈVRE, ROUSSEL, BRICONNET had zij geleerd, wat het ware Christendom, de godsdienst van het Evangelie was. Daarbij hadden het schouwspel der eerste brandstapels, opgericht voor de hervormden, en de geloofsmoed, waarmede zij de verdrukten het zwaarste lijden verdragen en ondergaan zag, diepen indruk op haar ontvankelijk gemoed gemaakt. Hoe langer zoo meer

helde zij tot de gevoelens der hervormden over, en zocht die, na haar huwelijk ook in haar nieuwe vaderland ingang te verschaffen, ofschoon zij niet terstond de uiterlijke vormen van het Katholicismus verwierp. Reeds als kind was zij verloofd aan KAREL van Oostenrijk, later als Keizer bekend geworden; toen deze betrekking verbroken was, hield de Protestantsche Keurvorst JOACHIM van Brandenburg om hare hand aan. Ook deze verbindtenis echter kwam niet tot stand. Maar op haar 17de jaar werd zij verloofd en verbonden aan HERCULES II VAN ESTE. En zoo verliet zij Frankrijk in den jare 1527 om voortaan onder den Italiaanschen hemel te leven en op den Hertogelijken troon van Ferrara zitting te nemen. Der hervormde leer, zoowel als hare predikers en belijders van harte toege-
daan, betrad zij hare nieuwe woonplaats. En spoedig was het geen geheim meer, wat zij boven alles zocht en lief had. Een kring van gelijkgezinden als zij, vereenigde zich rondom haar. Daarbij voegden zich van tijd tot tijd vlugtelingen uit haar vaderland, die wegens hunne godsdienstige overtuiging in Frankrijk hunne veiligheid en hun leven bedreigd zagen, en nu tot de edelmoedige dochter huns Konings de toevlugt

namen, om bij haar bescherming en levensonderhoud te vinden. Zoo ontstond er aan het hof van Ferrara als 't ware eene kleine Hervormde gemeente, die hooggeplaatste personen, als Mevrouw van SOUBISE, hare dochter ANNA VAN PARTHENAY, haren zoon JOHANNES VAN PARTHENAY, Heer van SOUBISE, en voorts den dichter CLEMENT MAROT met zijn vriend LYON JAMET onder hare leden telde. Den Hertog bevalen zich de vlugtelingen aan door hunne geleerdheid en beschaving of door hunnen aanzienlijken naam, en zoo liet hij aanvankelijk zijne gemalin geheel vrij in haar doen, zonder naar de godsdienstige overtuiging harer gasten te vragen.

Het was in het jaar 1535 dat een nieuwe vlugteling aan het hof van Ferrara verscheen. Onder den naam van KAREL VAN ESPEVILLE werd hij aan den Hertog voorgesteld en met zijnen reisgenoot en vriend LODEWIJK TILLET vriendelijk ontvangen. Die vlugteling was CALVIJN. Weinig is er bekend van het verblijf des grooten Hervormers aan dit beroemde hof en van den invloed dien hij er in 't algemeen heeft uitgeoefend. Dit alleen is zeker, dat hij er gedurende vele maanden vertoefde, en er in 't verborgen niet zonder rijke vrucht als apostel werkzaam was. Weldra

werd hij de erkende zielzorger en leeraar der Hervormden, die hier vereenigd waren. Gewis werden in menige vertrouwelijke zamenkomst de gewigtigste vragen der godsdienst behandeld, en wij twifelen er niet aan, of de Hervormer vond in de Hertogin en hare gelijkgezinde vrienden aandachtige toehoorders en belangstellende leerlingen, die weldra van zijnen geest geheel doortrokken waren. Op RENATA vooral oefende hij een bijzonder weldadigen invloed. Nog ontbraken haar eene heldere kennis der goddelijke waarheid en eene vaste welgegronde overtuiging. Maar niemand beter dan CALVIJN kon in dit gebrek bij haar voorzien. Naauw sloot zij zich aan hem aan. Uit hare latere briefwisseling met hem blijkt overtuigend, hoe zij met de diepste achting voor zijn karakter en zijne talenten een vast vertrouwen op zijn raad en voorlichting paarde. Zij klemde zich aan hem vast. In alle zware beproevingen van haar volgend leven, in elken nood waarin zij verkeerde strekte zij smeekend de hand naar hem uit, om van hem troost en bestuur te ontvangen. Zóó diepen indruk had hij op hare ziel gemaakt, „dat zij, zoolang zij leefde, hem beminde en eerde als eenen uitnemenden dienaar des Heeren.” En voorwaar! ter goeder ure had de Goddelijke

liefde dezen zijnen voortreffelijken dienstknecht tot haar doen komen. Dringend was het haar noodig, juist nu den vollen troost, de volle kracht van het Evangelie des vredes te leeren kennen. Een leven van lijden, van strijd en verzoeking ving voor haar aan, dat niet weder eindigde, dan toen haar Verlosser haar opnam in zijne heerlijkheid en haar de ruste deed smaken, die er overblijft voor het volk van God.

Hare godsdienstige overtuiging kon haren ge-
maal niet langer verborgen blijven, nadat zij
onder de leiding van CALVIJN zoozeer in haar
geloof bevestigd was, dat zij nu ook de uiterlijke
vormen van het Katholicismus verwierp en geene
mis meer hooren wilde. Met toenemenden argwaan
sloeg de Hertog haar gade, en weldra vernietigde
hij haar geluk. Haren gasten onttrok hij zijne
bescherming. De bloeiende gemeente, die zich te
Ferrara rondom haar vereenigd had, onderdrukte
hij met meêdoogenloos geweld. Alleen aan hare
betrekking op het Fransche hof had zij het te
danken, dat de Vorst, die uit Rome werd opge-
hitst, zich niet aan haar persoon vergreep. Maar
ook die betrekking kon haar ten laatste niet meer
beschermen. Gretig gaf de Hertog gehoor aan
de wenken, die hij uit Frankrijk ontving, om de

uitbreiding der Hervormde leer in Italië tegen te werken. Reeds had hij zijne gemalin er toe gebragt de Protestanten van haar hof te verwijderen, en wilde haar nu dwingen het geloof der Hervormden af te zweeren. Doch vruchteloos! RENATA wankelde niet. Daar zond haar neef, koning HENDRIK II van Frankrijk zijnen Grootinquisiteur, zekeren Dominikaner MATTHIAS ORRIZ, naar het hof van Ferrara, om zijne afvallige nicht tot de kerk terug te brengen. Hij moest haar zeggen: „dat de koning met ongeloofelijke smart haren afval van het ware geloof had vernomen; dat, zoo hij hare verzoening met de Kerk hooren mogt, hem dit zoo groote blijdschap zou geven, als zag hij haar van den dood tot het leven teruggekeerd; maar, zoo zij in hare kettersche gevoelens volharden bleef, dat dit den koning ten hoogste zou mishagen, hem alle betrekking op haar doen verbreken en in haren vijand veranderen zou.” Zoo dit zonder uitwerking bleef, dan moest de koninklijke afgezant twistredenen over het geloof houden, tot welker bijwoning de Hertogin met al de haren moest gedwongen worden. En zoo ook dit niet kon baten, dan moest hij haar in tegenwoordigheid van haren gemaal aanzeggen, dat het de wil des konings was, haar

van hare kinderen te berooven, en haarzelve in de eenzaamheid op te sluiten, en als een gevangene op het strengst te bewaken.

Welk een toestand! Is het wonder dat het der arme vorstin vaak zeer bange was, dat hare tranen haar dag en nacht tot spijze waren. Maar zij liet zich niet aan het wankelen brengen. Alle bedreigingen konden hare overtuiging niet schokken, haren geloofsmoed niet ternederslaan. „Ik ben,” zoo schreef haar CALVIJN, „ik ben vertroost geworden door hetgeen ik van uwen dienaar mogt hooren, en voorwaar! toen gij in groote benaauwdheid verkeerdet, zoo heb ik mijn deel daarvan rijkelijk gehad. Gave God dat ik tot u kon ijlen, maar ook op den man, dien ik in mijne plaats zend, kunt gij vast vertrouwen. Zoodra ik hem van de zaak sprak, wilde hij liever uw kruis mede dragen, en met u lijden in uwen nood, dan goede dagen hebben en op wegen des vredes gaan. De Heer heude u in zijne heilige hoede, en leide u door zijnen Geest, opdat Hij meer en meer in u verheerlijkt worde!”

Maar bij bedreigingen zou het niet blijven. Op hare weigering om haar geloof te verzaken, ont-rukte men haar hare kinderen, haren eenigen aard-schen troost, en bragt die over in het klooster

van het heilige lijk. Hare opvoedster die hare vriendin was gebleven, en in hare overtuiging deelde, MEVROUW VAN SOUBISE werd van haar verwijderd. Alle vertrouwde dienaars werden van haar gescheiden, en zij zelve opgesloten in een afgelegen vertrek van het kasteel van Ferrara, waar zij niet als gebiedster maar geheel als gevangene behandeld werd. Is het onnatuurlijk, dat zij een oogenblik van geloofszwakheid had, en meer toegaf dan haar geweten veroorloofde? Zullen moeders, zal iemand onzer haar daarover hard vallen? Ernstig en liefdevol bragt CALVIJN haar hare geloofszwakheid onder het oog. Aldus schreef hij: „gij zijt van den regten weg afgeweken, om den wil der wereld te doen. De vijand zegepraalt en wij moeten zuchten en het hoofd laten hangen. Maar, genadige Vrouwe, uw God houdt nog zijne hand over u uitgestrekt, en wil u weder in genade aannemen; als wij gevallen zijn, zoekt Hij ons weder op te heffen, opdat onze val niet ten dood zij. O, ik bid u, grijp weder moed, en heeft de vijand zich een oogenblik uwe zwakheid ten nutte gemaakt, om eenig voordeel op u te behalen, zoo laat hem niet de eindelijke overwinning, maar wees indachtig, dat God verootmoedigt, om te

verheffen, en dat Hij hen dubbel sterk maakt, die zich door Hem weder hebben laten oprigten. Genadige Vrouwe! de verzoekingē zullen nog klimmen, maar houd daaronder voor oogen, wat gij Hem schuldig zijt, die u zoo duur heeft gekocht, en u dagelijks bereidt voor zijne hemelsche erfenis. Dat is geen meester, in wiens dienst men iets sparen mag? En vooral als wij op de uitkomst zien, wat is dan alle smaad en tegenspoed, dien wij om Zijns naams wil lijden? — Belijd Hem dan altijd en overal voor de menschen, ik bid u dat in Gods naam! Geef geen grond aan de lasteraars. Vergeet niet wat ik u op het hart bind. Waak in alles over u zelve, opdat uw heil geen schade lijde.”

Zulke vermaningen troffen doel bij de edele Christin, die reeds door haar geweten bestraft was. In een volgend schrijven kon CALVIJN haar zijne blijdschap betuigen, dat zij weder standvastig getrouw was aan haren pligt en hare roeping. Maar al had zij nu hare vrijheid herkegen, al zag zij hare kinderen weder bij zich, haar lijden was niet geëindigd. Immers haar ge-
maal wist haar niet te schatten in de groote waarde die zij als voortreffelijke vrouw bezat, en leidde daarbij een zóó ligtzinnig en zedeloos leven,

dat zijzelve zich gedrongen gevoelde zich van hem af te zonderen. Aan deze beproeving echter werd zij ontheven toen de Hertog in 1559 stierf. En nu maakte zij zich gereed om Italie te verlaten, en naar haar vaderland terug te keeren, dat zij altijd ook in den vreemde had blijven liefhebben. Maar ook daar zou haar geen rustig en onbezorgd leven wachten. Integendeel in nieuwe verwickelingen zou zij daar geraken, nieuwe verzoekingën daar hebben door te staan.

Haar schoonzoon, de Hertog FRANS VAN GUISE, een heftig tegenstander der Hervorming aan het Fransche hof, had juist als de alvermogende voogd van den jeugdigen Koning FRANS II een verdelingskrijg aangevangen tegen alles, wat tot de Hervorming overhelde. Hij had de eerste aanleiding tot het terugkeeren van RENATA naar Frankrijk gegeven, daar hij zijne schoonmoeder daartoe had aangezocht, onder de schoonschijnende belofte van haar aan de regering te laten deelnemen; maar inderdaad in de hoop om haar van haar geloof afvallig te maken en tot zijne zijde over te halen; of zoo dit niet gelukte, zich van haren naam, die algemeen in aanzien was, te bedienen om zijne gehate regering meer populair te maken. Niet zonder bezorgdheid zag CALVIJN

haar uit Ferrara vertrekken, te meer, daar zij haren stervenden gemaal in den drang der omstandigheden en gedreven door den zoo natuurlijken wensch zijne laatste bede niet af te wijzen, de door hem onder eeden verlangde verzekering gegeven had, voortaan elken regtstreekschen omgang met den Hervormer af te breken. In zijn laatsten brief, dien CALVIJN naar Ferrara aan haar gericht heeft, onderhoudt hij haar over een en ander in eene taal zoo ernstig en gestreng, als de hooggeplaatste dochter van LODEWIJK XII welligt nog nimmer vernomen had. „Gij hebt,” schreef hij, „met uwe afgedwongene gelofte zwaar onregt gedaan en God beleedigd. Ik dring u niet mij weder te schrijven; maar zoo gij mogt wenschen het te doen, zoo weet dat het dubbele zonde is een openbaar goddeloozen en gewetenloozen eed te houden. Met deze verklaring meen ik aan mijnen plicht tegenover u voldaan te hebben.” In hetzelfde schrijven deelt hij zijn oordeel mede over hare voorgenomen reis; hij wil het haar niet ontveinzen, dat het hem weinig gewonnen toeschijnt als men den eenen afgrond ontvlugt om zich in eenen anderen neder te storten. Hij beschouwt de zaken in Frankrijk zoo verwickeld, dat zich daarin te mengen niet anders is dan God verzoe-

ken. Met heiligen ernst en getrouwheid vermaant hij haar vrijmoedig voor hare overtuiging uit te komen en het zich diep in te scherpen, ook met het oog op haren reeds eenigzins gevorderden leeftijd, dat onze erfenis niet hier beneden is, en dat JEZUS CHRISTUS het wel waardig is, Frankrijk en Ferrara om zijnentwil te vergeten.

Dat vrijmoedig schrijven miste zijn doel niet. De edele vorstin heeft ook verder getoond, wiens zij was en wien zij dienen wilde. Te midden van groote gevaren en verzockingen stond zij pal als eene rots in het hart der baren. Niet zoodra was zij in Frankrijk aangekomen, waar zij alles in den treurigsten toestand vond, den prins van CONDÉ, het hoofd der Hervormden, gevangen en ter dood veroordeeld, de Evangelische beweging overal vervolgd en onderdrukt, en het opperbestuur der dingen in handen van de bitterste vijanden der Hervorming, of, in weerwil van dit alles, aarzelde zij geen oogenblik voor haar geloof vrijmoedig uit te komen en in alles de zijde te kiezen van hen, die allerwegen werden versmaad en vertreden. Zij vestigde zich op het slot Montargis, niet ver van Orléans. Ook daar betoonde zij zich als in Italië, de troosteres der lijdenden, de beschermster der vervolgdten. Dikwerf spijsde zij

honderden harer verdrukke geloofsgenooten aan hare tafel, zoodat haar slot een herberg Gods (hôtel Dieu) genaamd werd. Hoe groot was de vreugde en dankbaarheid van CALVIJN, toen hij dit vernam. Maar ook in de uitoefening dier herbergzaamheid zou zij belemmerd worden. In het jaar 1562 brak een godsdienstkrijg uit tusschen Hervormden en Roomsch-Katholijken. RENATA's schoonzoon, de Hertog VAN GUISE, had zelf daartoe het sein gegeven door het uitmoorden eener weerlooze hervormde gemeente te Vassy. Zijn naam werd daardoor een afschuw voor al wat Protestant was. Vrouwen en kinderen riepen in hunne gebeden om wraak over den booswicht, die de hunnen had vermoord en hun een gelijk lot toedacht. Wie gevoelt niet hoe RENATA daaronder moet geleden hebben? Immers, die door banden des geloofs innig aan haar verbonden waren, vloekten hen, tot wie zij door banden des bloeds in naauwe betrekking stond. Zij meende niet anders, of zij zelve moest voor alle vromen een voorwerp van haat en afschuw zijn, daar zij de schoonmoeder van hunnen ergsten vijand was. En hare betrekkingen bedreigden haar met opsluiting in een klooster, zoo zij niet tot de kerk terugkeerde, ja, hare eigene dochter nam de taak op zich haar deze

bedreiging over te brengen. Zelfs kwam het zoover, dat haar schoonzoon eene afdeeling soldaten naar haar slot afzond, en der vorstin liet aanzeggen, dat haar kasteel zou plat geschoten worden, zoo zij de Protestanten, die zij daarin verborg, niet uitleverde. Maar toen gaf zij dit schoone antwoord: „Bedenk wel wat gij doet; zoo gij daartoe komt, zal ik zelf mij het eerst op de tinne plaatsen, en ik zal zien, of gij het durft wagen de dochter eens konings te dooden, wier dood hemel en aarde verplicht zouden zijn te wreken op u en geheel uw geslacht, tot de kleine kinderkens toe.” — Deze moedige en krachtige houding bleef niet zonder uitwerking. En de belegering zelve had geen gevolg, daar de hertog VAN GUISE spoedig daarop voor de muren van Orléans gedood werd door een vergiftigden kogel, op hem afgeschoten door een fanatiek Protestant POLTROT DE MERCY. De dood van dien bitteren vijand der Hervorming was eene ware verlossing voor alle vrienden en belijders van het Protestantisme. Kan het ons verwonderen, dat onder hen eene stem van vreugde en dankbaarheid zich luide deed hooren? Maar velen gingen te ver, vooral sommige predikers, die niet schroomden te gewagen van het strafgericht Gods, waardoor de

verworpeling op aarde nu ook der eeuwige verwerping was overgeleverd. Ook aan RENATA kwamen zulke oordeelvellingen ter oore; zelfs schijnt het, dat hare eigene predikers niet aarzelden in dien geest te spreken. Kon het anders, of zij moest daaronder lijden? Ja, zij had oogenblikken, waarin twijfel haar bestormde aan de waarheid eener leer, die tot zulke oordeelvellingen der bitterste liefdeloosheid kon aanleiding geven. Tot CALVIJN nam zij weder hare toevlugt. „Ik wil,” — schreef zij, „mijnen schoonzoon niet verontschuldigen, maar is het billijk, dat men thans, nu hij niet meer leeft, ook zijne nagedachtenis met den bittersten haat vervolgt? Ik beleid u rond en open, dat ik nimmer gelooven kan, dat zulke woorden des toorns van God komen. Ik weet dat hij een vervolger was, maar ik weet niet en geloof ook niet, dat hij van God verworpen werd, want in zijne laatste oogenblikken heeft hij bewijzen eener andere gezindheid gegeven. En al ware hij nog ongelukkiger, nog verwerpener geweest, dan hij werkelijk was, zoo moest men toch geenzins in zulke oordeelvellingen behagen vinden.”

Het antwoord van CALVIJN op dit schrijven is een voorbeeld van ernst, waarheidsliefde en teedere zorgvuldigheid om het moederhart niet te

krenken. Hij waarschuwt haar, dat zij zich door haar moederlijk gevoel niet late vervoeren, om der waarheid te kort te doen, en dat zij door overdrijven ter eener zijde, geene aanleiding geve, dat anderen in een ander uiterste vervallen. Het gebeurde met haren schoonzoon, zoowel als diens gedrag, stelt hij in helder licht. Hij komt er rond voor uit, dat men te ver gaat als men dien ongelukkige verdoemt, tenzij dan dat er bij hem een zeker en ontwifelbaar kenmerk van verwerping was waartenemen geweest. In zulke dingen moet men zich voor voorbarigheid en vermetelheid wachten, want slechts Één is het, voor wiens regterstoel allen moeten geopenbaard worden. „En oordeel nu zelve ten slotte, — aldus eindigt hij — of het billijk is slechts aan dien éénen man te denken, en niet aan de honderd duizenden, die door hem gevallen zijn? of men de liefde zoo beperken mag, dat men bij het minste over de vromen toort, en bij hem het zwaarste voorbijziet? Regt in alles is: het booze te haten, zonder aanneming der personen, en een iegelijk zijnen Regter over te geven.” —

Het antwoord van haren zielzorger bevredigde haar niet geheel, maar hare liefde tot, haar vertrouwen op hem leden daardoor niet.

Hoe gestreng CALVIJN menigmaal tegen haar was, nederig dankte zij hem, dat hij niet ophield haar uitnemende vermaningen te geven; en zij had geene andere bede, dan dat hij daarmede voortging zijn leven lang. „Geheel de uwe,” zoo onderteekende zij hare brieven aan hem. En hij voldeed aan hare bede. De laatste fransche brief, die van hem overig is, van zijn sterfbed geschreven 23 dagen voor zijn verscheiden, is aan de Hertogin van Ferrara gerigt.

Zij overleefde hem nog 11 jaren. Na den dood van haren schoonzoon, eischte Frankrijks koning in zijn eigen naam, dat zij de Protestanten uit haar kasteel zou verwijderen. Vruchteloos beriep zij zich op haar regt om in haar eigen huis te gebieden. Ten laatste moest zij voor geweld wijken. Maar tot bij het scheiden gaf zij haren beschermelingen de teederste bewijzen harer liefde, en zocht hun hard lot zooveel mogelijk te verzachten. Nog beleefde zij de gruweltooneelen van den Bartholomeus nacht (24 Aug 1572). En onwankelbaar getrouw aan hare overtuiging, ontsliep zij 12 Junij 1575 in 65 jarigen leeftijd op haar slot Montargis. Zalig zeggen wij bij de gedachte aan haar, zalig ziju de dooden, die in den Heer sterven. Zij

rusten van hunnen arbeid, en hunne werken volgen met hen.

Geliefde zusters in den Heer, gij beklagt u gewis niet, dat ik u in kennis bragt met eene edele discipelin van den Heer, die door haar leven nog tot ons spreekt, nadat zij gestorven is. Immers mag zij teregt een voorbeeld genoemd worden van standvastige getrouwheid aan hetgeen zij als hare levensroeping had leeren kennen, eene getrouwheid, betoond onder hoogst moeilijke levenservaringen. Zij was mede eene arbeidster voor het Godsrijk, gelijk gij alle wenscht te zijn en u betoont. Naar den tijd waarin, de omstandigheden waaronder zij leefde, den kring waarin zij zich geplaatst zag, had hare arbeid voor de zaak des Heeren iets geheel eigendommelijks, onderscheiden van den arbeid, waartoe wij in onze dagen ons geroepen zien. Hare taak was het, met eenen zich boven de zwakheid van haar geslacht verheffenden heldenmoed, voor de heiligste overtuigingen van haar hart ook dáár uit te komen, waar dit niet zonder groot gevaar geschieden kon. Thans is onder ons, Gode zij dank! geen gevaar verbonden aan de vrijmoedige belijdenis van JESUS CHRISTUS.

Geen verdrukten en vervolgd en om het geloof hebt gij te troosten, te herbergen, te beschermen. Had de Heer in alle eeuwen voor zijne discipelinnen eene bijzondere taak, in deze 19de eeuw roept Hij u op om uwe gaven en krachten te wijden aan de zaak der zending. Maar ook die zaak heeft hare eigenaardige moeilijkheden. En is het dan niet eene hoogst noodige en nuttige wenk, die door het voorbeeld van RENATA tot u komt: zijt standvastig getrouw aan hetgeen ook gij als een deel uwer levensroeping hebt leeren erkennen. Vragen wij waarvan is die getrouwheid de liefelijke vrucht? Wij weten het van elders, maar zagen het ons bij vernieuwing bevestigd in het leven der edele vorstin, waarop wij u wezen. Zij had haar hart aan den Heer gegeven; nu was het ook gewijd aan zijne zaak. Bij toeneming werd zij overtuigd, dat de Hervorming uit God was. Nu schroomde zij ook niet voor die overtuiging uit te komen, en waar het nood gaf, daarvoor te lijden. Ja behoort het hart aan den Heer, dan hebben wij ook zijne zaak lief en behartigen haar als de onze. Dan wenschen wij Hem daarin te dienen, als onzen eenigen Heer en Meester, en rekenen het ons tot eene eere dat ook wij Hem den onuit-

sprekelijk Dierbare alzoo tot genoegen mogen zijn in de toebrenging van onderdanen, over wier bekeering feest is in den hemel. Of zou onze overtuiging ten aanzien der zendingzaak eene andere moeten zijn, dan die van RENATA ten aanzien der Hervorming? Immers neen! Wij kennen toch de goddelijke beloften. Wij kennen het woord van onzen Heer: „Ik heb nog andere schapen, die van dezen stal niet zijn; deze moet ik ook toebrengen, en zij zullen mijne stem hooren; en het zal worden één kudde en één herder.”

Aan dat woord, aan de heerlijke Godsbeloften ons vast klemmende, zullen wij niet vertragen, maar ook onder bittere teleurstellingen en moeilijke ervaringen standvastig getrouw zijn in hetgeen wij eenmaal uit liefde tot den Heer aanvaard hebben. En vragen wij nogmaals van waar verkrijgt die getrouwheid telkens voedsel en vernieuwde aansporing? Nog eens het oog op RENATA. Hoe zond God haar in den grooten Hervormer den man toe, wiens leiding en opwekking, wiens raad en bestuur voor haar van onberekenbaar gewigt is geweest om haar te doen blijven en meer en meer worden, die zij zijn moest. Zoo wist de goddelijke Voorzienigheid in hare behoeften te voorzien, toen zij meer dan

ooit geloofsversterking en steun voor hare getrouwheid noodig had. En wie, die zich heeft aangegord tot eenigen arbeid voor het Godsrijk, weet niet van gelijke ervaringen te spreken? Ook in de zaak der zending worden vaak naast bittere teleurstellingen, schoone uitkomsten ondervonden. En vuren deze den ijver aan, niet minder wordt de getrouwheid daarin gevoed door het staren op zoovele edelen, die hun gansche leven aan die zaak gewijd hebben, gelijk CALVIJN aan de zaak der Hervorming. Maar blijven ook de verrassende ervaringen uit, worden de teleurstellingen meerder, klimmen de moeilijkheden dag aan dag, dit eene blijft altijd over, waarop ook de groote Hervormer zijne doorluchtige discipelin gedurig in zijne brieven wees, dit eene, dat alles zegt, en onder alles vertroost en moed geeft, het gebed.

Laat mij nog eenmaal CALVIJNS eigene woorden uit een zijner brieven gebruiken. „Als gij meent, den last niet meer te kunnen dragen in uwe zwakheid, vlugt dan tot Hem, die beloofd heeft, dat allen die op Hem vertrouwen, den boom zullen gelijk zijn, die geplant is aan waterbeken, die vrucht voortbrengt op zijnen tijd en welks bladen niet verwelken.”

Dat zij ook tot ons gezegd. Wij hebben in JEZUS CHRISTUS een vrijen toegang tot den troon der genade. Maken wij er veel, maken wij er dagelijks gebruik van. In onze stille binnenkamer worde gedurig de knie gebogen voor Hem, die een hoorder is des gebeds. Die stille gebedsuren zullen rijke vrucht dragen voor het leven. En in den arbeid voor het Godsrijk zal dan de koninklijke zinspreuk ook de onze zijn: aanvangen en voltooijen (1).

(1) De zinspreuk der koningen van Hanover.

